

Cửa Biển

HỘI LIÊN HIỆP VĂN HỌC NGHỆ THUẬT HẢI PHÒNG

TẠP CHÍ RA HÀNG THÁNG - SỐ 145 (4/2014)

ISSN 1859 - 1795

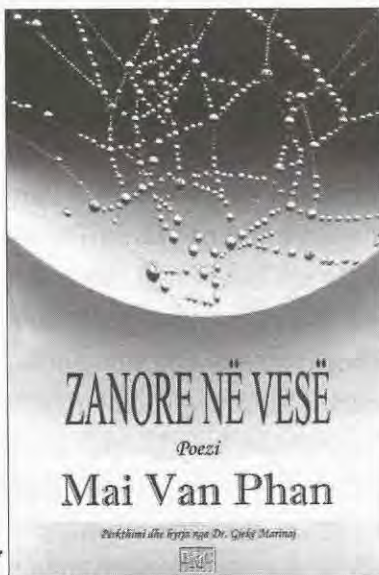

- SỰ CHUYỂN HÓA TỪ ĐỊNH HƯỚNG TƯ TƯỞNG CỦA NGHỊ QUYẾT 5 ĐẾN SỨC SỐNG TRONG VHNT
- HƯỚNG TỚI ĐẠI HỘI VIII (2014-2019) HỘI LIÊN HIỆP VHNT HẢI PHÒNG ● TÁC PHẨM DỰ THI TRUYỆN NGẮN VÀ KÝ TẠP CHÍ CỬA BIỂN 2014 - 2015
- NGHĨ VỀ NGUYỄN HỒNG ● TRIỂN LÃM MỸ THUẬT "GẶP GỠ HẢI PHÒNG 2014"

Mai Văn Phấn xuất thân

GJEKË MARINAJ
(Mỹ)

“Zanore në vesë” (Những nguyên âm trong sương sớm) của Mai Văn Phấn là tập thơ đầu tiên của Việt Nam được xuất bản ở Anbani, do Gjeke Marinaj dịch sang tiếng Anbani, chọn từ 3 tập thơ Anh ngữ (*Firmament without Roof Cover, Seeds of Night and Day, Out of the Dark*) của Mai Văn Phấn, do NXB. Page Addie Press của Anh xuất bản và độc quyền phát hành tại Hoa Kỳ, Canada, Anh, Úc, các nước châu Âu và trên mạng phát hành sách của Amazon. Gjekë Marinaj là nhà thơ, nhà văn, dịch giả, nhà phê bình văn học. G. Marinaj nhận bằng tiến sỹ triết học tại đại học Texas, Dallas năm 2012. Ông sinh năm 1965, là nhà văn Mỹ gốc Anbani.

Ma i Văn Phấn là một nhà thơ mà sáng tác của ông đã được biết đến ở khắp đất nước ông. Ông đã xuất bản 15 tập thơ trong vòng hai mươi năm

minh. Đọc Mai Văn Phấn là bị cuốn đi theo ngôn từ tinh tế và những dụng công nhuần nhuyễn trong các ẩn dụ và hình ảnh của ông, trong lúc vẫn đứng đây trên mảnh đất của đời thực tại hàng ngày. Mai Văn Phấn đã cống hiến sự nghiệp tạo tác thơ ca của ông cho việc diễn tả không chỉ đất nước và con người quê hương mình, mà còn cho thân phận con người trong thế giới. Ông viết về tình yêu và cái đẹp, và về những luân hồi không ngừng nghỉ của cõi tự nhiên, thường chỉ bằng vài câu giản dị.

Nhãn quan nhân loại của ông rộng trải và mời gọi; những vần thơ của ông chào đón độc giả đến cuộc du hành không chỉ trên đất sinh thành của ông nơi châu thổ Hồng Hà ở miền Bắc Việt Nam, mà còn vào bề sâu, vào bên trong những cảnh quan sẽ dẫn dắt ta hướng đến tình yêu, gia đình, và những xúc cảm thắm sâu nơi hình thành các nền tảng của đời sống nội tại của chúng ta. Từ sáng tác của một nhà thơ danh tiếng, đã giành được giải thưởng Hội Nhà văn Việt Nam năm 2010, những bài thơ

qua, và *“Zanore në vesë” (Những nguyên âm trong sương sớm)* là một tập thơ gây ấn tượng đặc biệt. Những bài thơ này, được dịch ở đây, đem tới cho người đọc Anbani một dẫn nhập thú vị vào sáng tác của nhà thơ kỳ lạ độc đáo này. Ông là một bậc thầy về các thủ pháp thơ, và là một người quan sát kiên tâm đối với cả trái tim con người và những cảnh vật của xứ sở

chọn lọc của Mai Văn Phấn trong tập thơ này đồng thời là lịch lãm và siêu hạng, và cuốn sách này đáng để thêm vào giá sách của bất cứ người yêu thơ nào.

Nhiều thành tố cấu trúc nổi bật đan dệt suốt thơ ca của Mai Văn Phấn, trong đó có những niềm hân hoan bén nhạy mang đặc tính dân tộc Việt Nam của ông. Trong một bài thơ đề tặng những người bạn nhà văn và nhà xuất bản là Susan và Bruce Blanshard, Mai Văn Phấn mô tả một khung cảnh thiên nhiên rất gợi của buổi mai ngày. Bài thơ có tên "**Nơi cội nguồn thế giới**", gợi lên những suy nghĩ của tương lai và quá khứ đồng hiện, trong khi vẫn tự tại trên mặt đất đương hiện của thời khắc lúc bình minh. Bài thơ mô tả ánh sáng xuất hiện, rồi nói rõ trong câu kế tiếp rằng đó không chỉ là ánh sáng, nhưng là làn ánh sáng thứ nhất của ngày: "*Bình minh đang phát ra từ đó/ Soi rõ chân đồi, lối ra bìa rừng/ Những con chim bay đi buổi sớm*". Âm điệu thanh bình của bài thơ tiếp tục khi nhân vật trữ tình tưởng tượng cảnh gặp gỡ thú vị đầy yêu thích trong một quán cà phê gần đó, rồi kết cục bằng một suy tư "*Đúng, rất đúng/ Tất cả chúng ta vừa sinh ra ở đó*" Chúng ta hiểu được ý nghĩa "chúng ta" ở đây gồm bao tất cả người đọc, và rằng đó không chỉ là một chốn sinh thành nào đấy ở Việt Nam, mà ở bất kỳ đâu chúng ta có thể nhìn thấy những ánh mặt trời đẹp để đầu tiên trước lúc đến với người ta yêu mến.

Phong cảnh thực sự thấm nhập khắp trong những bài thơ này, ngay cả khi chúng chỉ làm nền cho những chủ đề khoáng đại hơn. Trong bài thơ sống động có tên "**Ở những đỉnh cột**" Mai Văn Phấn đưa vào những hình ảnh để gợi ý niệm về tính liên thuộc và sự kết nối: "*Chợt cánh bướm mọc trên bờ đá/ Cánh hây hây run rẩy cả chân kê*". Ẩn dụ này đã hiệu quả; ta bất thần thấy chính mình nghĩ đến cách ngôn về hiệu ứng cánh bướm, nhưng ta cũng vui thích

với tương phản giữa những cái cánh mỏng manh kia với hình ảnh xù xì của những bờ kê. Mai Văn Phấn nổi bật với kiểu sắp đặt liền kề này, và việc ông tạo cặp đôi những hình ảnh bất tương đồng như thế nhằm để mở rộng thế giới thơ ca của ông và giúp chất thơ của ông vươn tới tính cộng đồng toàn cầu rộng rãi hơn.

Cũng như các mô tả cảnh quan, những yếu tố tự nhiên khác cũng hiện diện thường xuyên trong những bài thơ này. Mưa, hiển nhiên, là hình ảnh hàng đầu nổi bật; nó xuất hiện hết lần này đến lần khác dưới nhiều bộ dạng khác nhau, tùy theo thi pháp cụ thể mỗi bài. Trong bài thơ mà cái tên bài vang vọng điệu trầm tư buổi mai, "**Vô tình trong nắng sớm**", Mai Văn Phấn viết một khúc đoản ca mô tả nhân vật trữ tình đi dạo lúc bình minh sau một cơn mưa lớn và nghĩ về người mình yêu. Bài thơ gieo vần cuối câu: "*Tùng mưa to, mưa rất to/ Tắm táp cho viên cuội nhỏ/ Chỉ riêng hình ảnh này/ Đã làm anh yêu đời mê dại*". Dường như Mai Văn Phấn viết mọi bài thơ của ông ở vào cơn xuất thần toàn triệt như thế. Ông hân hoan trong ngôn từ và trong thiên nhiên, và câu thơ được trau dồi cẩn trọng của ông phô diễn cả năng lực nghệ thuật khác thường và lòng tôn trọng sâu sắc đối với những kỳ diệu của tự nhiên và của chính con người.

Sự trở đi trở lại của mưa xuyên suốt những bài thơ này tạo cho tập thơ một phẩm chất trầm tư, tĩnh lặng, hầu như thể Mai Văn Phấn ru chúng ta với hứa hẹn về một buổi chiều trôi đi trong một căn nhà khi ta nhìn sững vào một khung cửa sổ xám xám giữa những bài thơ. Nhưng với Mai Văn Phấn một nhà thơ không chỉ là người mang đến những bài thơ để chịu, mà là, dùng những thành tố đa dạng của tự nhiên để tạo hiệu quả nghệ thuật hầu sáng tạo một miền của nhiều cảm xúc. Dưới cái tên giản đơn như "**Từ hạt mưa**", Mai Văn Phấn khiến ta

sửng sốt bởi ông dùng thứ ngôn từ sống động khác hẳn lối hiểu thông thường của chúng ta về mưa: *"Những hạt mưa rơi xuống sắc nhọn"*. Câu thơ này lập tức thu hút chú ý vì cảm nhận mưa thật độc đáo, cái độc đáo khác lạ gợi lên trạng huống cảm xúc của nhân vật trữ tình trong bài. Sau đấy, trong bài thơ này, nhân vật trữ tình so sánh những hạt mưa với *"thành sạn sỏi chạy khắp cơ thể"*. Bài thơ này đồng thời thông báo một góc nhìn độc đáo về một hiện tượng tự nhiên thông thường, trong khi cũng mô tả được trạng thái tâm hồn của góc nhìn đó, tâm thế của một nhân vật cảm thấy thế gian đang ép xuống mình từ tất cả các góc độ, thậm chí từ cả cái ơn ích bình thường của bầu trời.

Thêm một thí dụ cuối về cách dùng xuất sắc hình ảnh mưa của Mai Văn Phấn, ta hãy xem hai dòng của bài *"Nếu"*. Bài thơ này là một trầm tư về cơn mơ, đã dùng mưa để đưa nhân vật trữ tình từ tỉnh thức vào giấc ngủ: *"Trời bắt đầu mưa/ Chúng tôi bắt đầu mơ"* Sử dụng mưa để biểu thị sự chuyển tiếp từ việc sống tỉnh thức sang những giấc mơ dường như là cách để ám chỉ việc dùng hình ảnh mưa trong những bài thơ chọn lọc này. Mai Văn Phấn thực hiện một việc kỳ diệu trong sự nắm bắt cái thực tại thường ngày đối với ông và với những người sống ở Việt Nam, nhưng cũng là chú mục vào mô tả cái thế giới bên trong phong phú của sự sáng tạo và của xúc cảm.

Chính ở nơi cụ thể và trừu tượng giao cắt mà ta thấy được tầm vóc thực sự to lớn của thơ Mai Văn Phấn. Ông không tự giới hạn mình chỉ ghi nhận một cái đẹp thực thể, cũng không để thơ mình hoàn toàn trừu tượng mà không có chút dáng vẻ nào của thực tại. Thay vì vậy, ông nhào trộn thế giới thực thể với thế giới tâm linh theo cách mà ta có thể liên kết với hình tượng đẹp cũng như với những xung động của con tim đáng yêu và cũng đẹp như thế.

Dường như Mai Văn Phấn khai triển ý niệm nền tảng này trong nhiều bài thơ khác nhau, cái ý niệm hầu khiến hình ảnh người yêu dấu ngang bằng với vẻ đẹp thế giới tự nhiên. Trong một bài thơ rất gợi và ngọt ngào, bài *"Nơi trời rộng"*, nhân vật trữ tình nói với người mình yêu: *"...và da thịt em rười rượi lưng trắng/ và quả ngọt, thóc vàng rười rượi lưng trắng"*. Bằng phép lặp và ẩn dụ, Mai Văn Phấn cân bằng tình yêu lãng mạn với cái đẹp thiên nhiên, và so sánh cả người yêu cùng tặng vật của thiên nhiên Việt Nam với *"cái lộng lẫy"* của vầng trăng. Lối dùng ẩn dụ này vang vọng trong nhiều bài thơ khác làm dậy lên cảm thức về cái trong trắng của tình yêu lãng mạn, cũng như nỗi hài lòng dễ chịu khi người ta nghiệm trải thời gian yêu ở một nơi đẹp đẽ.

Vào những lúc vui hài hước, Mai Văn Phấn cũng dùng tài thơ đáng nể của ông để đưa ra những ẩn dụ bất ngờ thật duyên và vui. Trong *"Gió thổi"*, bài thơ mang cho ta cả thiên nhiên và niềm lãng mạn, khi tác giả viết về người mình yêu: *"Con sâu đo em đu lên người anh/ thì thắm gặm hết những xanh non"* Hình ảnh này đầy nỗi vui thú và gợi lên niềm thân mật của tình yêu lãng mạn trong khi vang vọng hình ảnh thiên nhiên xanh tươi mơn mớn, là cái mà Mai Văn Phấn làm hiện lên xuyên suốt những bài thơ chọn lọc này. Trong *"Được quyền nghĩ những điều đã ước"*, một bài thơ dài đầy ấp những ẩn dụ phong phú ý nghĩa và những động từ hoạt động đầy nhanh dòng chảy bài thơ đến cái kết êm và nhã, Mai Văn Phấn tiếp tục tiến triển mạnh mẽ những kết nối sáng tạo bằng việc dùng các phép lặp và ẩn dụ: *"Chảy qua miệng anh/ mềm mại em/ sữa thơm hay cỏ non vừa mọc"*. Với cách đặt hoàn toàn các trầm tư trên nền của niềm vui lãng mạn và tình yêu, đều trong lòng thiên nhiên, những bài thơ của Mai Văn Phấn phản ánh một cảm thức bén

nhạy về cân bằng – điều cho thấy người viết đã viết ở đỉnh cao của sức sáng tạo trong mình.

Trong một cuộc phỏng vấn năm 2000 với Báo Hải Phòng cuối tuần, Mai Văn Phấn mô tả hành trình sáng tạo của ông như là “tôi được bài thơ dạy lại mình cách viết”. Bám sát nhãn quan thi ca riêng của mình, Mai Văn Phấn đã viết nên những bài thơ cho thấy một tầm nhìn độc đáo và một giọng điệu phân minh. Ông sử dụng phép lặp, ẩn dụ, và tính hình tượng xuyên suốt mạnh mẽ, nhưng mỗi bài thơ dường như đều độc sáng những từ ngữ đặc dụng cho riêng mình. Có những lúc âm điệu những bài thơ ở đây trang trọng và điềm tĩnh; lại có lúc giọng điệu tràn sức lực, hầu như bùng nổ cùng sự sống. Cũng trong cuộc trả lời phỏng vấn nói trên, Mai Văn Phấn nói ông không băn khoăn nhiều về độc giả mà ông hướng tới. Ông nói, thay vì vậy, ông buộc mình “chỉ nghe trái tim mình run rẩy với cảm xúc chân thành theo một quan niệm riêng” khi sáng tác một bài thơ ngõ hầu thông truyền được đủ đầy tới “quá khứ, hiện tại và tương lai đa chiều và đa tầng”. Không thành vấn đề dù bài thơ đó dùng chất liệu chủ đề nào hay âm điệu bao trùm ra sao, bài thơ đạt được ý nghĩa trong mỗi dòng thơ đó mà chúng ta thực sự nghiệm trải những rung động của tâm hồn thơ thiên phú này; và thật tài ba nó trình hiện cái chuyển động của nhãn quan thơ ca, tâm hồn và trái tim Mai Văn Phấn.

Tình yêu, thiên nhiên, và lòng tri ân sâu sắc với khả năng được trao để nghiệm trải đủ đầy những cảm nhận hân hoan ấy – đó là những dấu son của tập thơ chọn này của thi sĩ người Việt Mai Văn Phấn lần đầu tiên được xuất bản bằng tiếng Anbani. Các bài thơ trong tập “*Zanore ně vesě*” (*Những nguyên âm trong sương sớm*) này đưa người đọc từ mùa xuân sang mùa thu, rồi quay lại. Mai Văn Phấn đào sâu vào những mối tương liên sâu xa, tràn đầy

ý nghĩa mà chúng ta hy vọng có được trong đời, những mối tương liên khiến các bài thơ này có khả năng liên đới và tính toàn cầu thật sự trong tầm nhìn của chúng. Là một thi sĩ của xứ sở đất nước mình và của quảng đại thế giới, Mai Văn Phấn sử dụng thứ ngôn ngữ tinh tế và những thủ pháp thơ xảo diệu trong lúc vẫn duy trì được tính dễ tiếp cận cho một công chúng độc giả quảng đại.

Những bài thơ này biểu đạt cảm thức của Mai Văn Phấn như trạng thái “xuất thần nguyên sơ” với đời sống và với sự sống, và thơ ấy mời gọi chúng ta chia sẻ cảnh giới ấy. Ở một trong những bài thơ đem lại cảnh giới xuất thần với cái trừ phú của tự nhiên, bài “*Bài hát mùa màng*” thi sĩ viết: “*Đất mỡ màu quỳện rặng đông dâng lên khuôn mặt/ dâng lên cỏ cây phồn thực bời bời*”. Lại thêm một lần ta thấy hình ảnh rặng đông, và, ở đây, những khoảnh khắc đầu tiên của ngày được mô tả như là kết nối miên viễn với hoa trái chín mọng của đất đai. Hình ảnh đất dâng lên một “khuôn mặt” xanh trừ phú vừa quen thuộc vừa đáng kinh ngạc. Những bài thơ này cho ta thấy xúc cảm tận hiến của Mai Văn Phấn cho tính nhân văn sâu sắc, tính nhân văn nền tảng của mọi hợp phần của nền văn hóa bản nguyên Việt Nam của ông. Chính là miền đất ấy mang gương mặt đón chào ta, và, giống như đất ấy, “*Zanore ně vesě*” (*Những nguyên âm trong sương sớm*) cũng trao ta nhiều “khuôn mặt” dưới dạng thức những bài thơ đem đến niềm vui, niềm hân hoan và suy ngẫm cho người đọc trên khắp thế giới này./.

NGUYỄN CHÍ HOAN dịch từ Anh ngữ